

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER K.D. USHYNsky"
MOLDOVA STATE UNIVERSITY
UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW
VILNIUS UNIVERSITY
JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY
KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA
CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY
VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY**

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works
International Scientific and Practical Internet Conference

May 16, 2025

Odesa – 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ
ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

16 травня 2025 року

Одеса – 2025

UDK 001+159.9 (063)
ВБК 72+88.4

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОРУШЕНЬ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ РАННЬОГО ДИТЯЧОГО АУТИЗМУ: ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЇ

Гелеїшвілі Ю. Ю. Фрунзе О.В.399

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ У ПОСТПАНДМІЧНИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Голуб Н.М., Мельничук І.В.402

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНІ ПОРУШЕННЯ ПАМ'ЯТІ У ВІЙСЬКОВИХ З ПОСТКОМОЦІЙНИМ СИНДРОМОМ

Голубенко О.А., Мельничук І. В.405

ПСИХОЛОГІЧНА КАРТИНА ПСИХОСОМАТИЧНОГО ХВОРОГО ТА ШЛЯХИ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО ПОДОЛАННЯ У ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА

Гуменна З.Т., Мельничук І. В.409

ПСИХОСОМАТИЧНІ ЕКВІВАЛЕНТИ ПРОЯВУ ЗАХВОРЮВАНЬ ШЛУНКОВО - КИШКОВОГО ТРАКТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ КОРЕКЦІЇ

Дмитрук Н.О., Венгер Г.С.413

СЕНСОРНА СФЕРА У СТРУКТУРІ РАС: КОРЕКЦІЙНО – РЕАБІЛІТАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Дуднік А. О., Венгер Г. С.415

ПОВЕДІНКОВІ РОЗЛАДИ СТАТЕВОГО ПОТЯГУ ПСИХОГЕННОГО ГЕНЕЗУ ТА ШЛЯХИ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Дякова А.М., Мітіна С.В.418

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕМДР-ТЕРАПІЇ

Колесник Т.Ю., Венгер Г.С.422

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ТРИВОЖНО-ФОБІЧНИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ ТА ЇХ РЕАБІЛІТАЦІЯ

Кравчук Н.В.425

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

Криванич С.В., Мельничук І.В.427

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДОМ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ ТА ЇХ НЕЙРОРЕАБІЛІТАЦІЯ

Мельничук І.В., Кучер З.С.431

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕБІГУ ДЕПРЕСИВНОГО СИНДРОМУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО РЕАБІЛІТАЦІЇ

Палабугіна О.А., Мельничук І. В.435

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В РОБОТІ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМИ СТРЕСОВИМИ РОЗЛАДАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

Семеній Т.О., Савенкова І.І.438

Література:

1. Мельничук І.В, Каргіна Н.В. Основи психологічного здоров'я та психотерапія. Одеса, 2025. 485 с
2. Савенкова І.І. Навчально-методичний посібник «Патопсихологія». – Миколаїв, 2017. 160 с
3. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/depression>
4. <https://www.prostranstvo.media/uk/depresiya-istorychnyj-poglyad-i-suchasni-doslidzhennya/>
5. <https://etnuir.tnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/346/%D0%94%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%20%D0%93%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BA%D0%BE%20%2823%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. https://mhealthzdravo.com.ua/article/depresivniy-rozlad-prichini-simptomi-ta-metodilikuвання?srsId=AfmBOogdzn7tMWJ4zvUvVajI-iOSwRD5HJeiKZ_Ubfzhrvsv7D2bPZJ
7. Депресія. Маленька книжка про велику людську проблему, або Що необхідно знати про хворобу і догляд за пацієнтом / О. Чабан, Е. Хаустова, Е. Жабенко. Київ, 120 с, 2012 р.
8. Antidepressant prescribing in five European countries: application of common definitions to assess the prevalence, clinical observations, and methodological implications / V. Abbing-Karahagopian, C. Huerta, P.C. Souverein, F. de Abajo, H.G. Leufkens, J. Slattery, Y. Alvarez, M. Miret, M. Gil, B. Oliva, U. Hesse, G. Requena, F. de Vries, M. Rottenkolber, S. Schmiedl, R. Reynolds, R.G. Schlienger, M.C. de Groot, O.H. Klungel, T.P. van Staa, L. van Dijk, A.C. Egberts, H. Gardarsdottir, M.L. De Bruin. Eur J Clin Pharmacol. 2014. № 70. P. 849–857.
9. Members of the Consensus Meeting. Evidence-based guidelines for treating depressive disorders with antidepressants: A revision of the 2008 British Association for Psychopharmacology guidelines / A. Cleare, C.M. Pariante, A.H. Young, I.M. Anderson, D. Christmas, P.J. Cowen, C. Dickens, I.N. Ferrier, J. Geddes, S. Gilbody, P.M. Haddad, C. Katona, G. Lewis, A. Malizia, R.H. McAllister-Williams, P. Ramchandani, J. Scott, D. Taylor, R. Uher. Psychopharmacol. 2015. № 29. P. 459–525.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В РОБОТІ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМИ СТРЕСОВИМИ РОЗЛАДАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

Семеній Т.О., Савенкова І.І.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Проблема вивчення особливостей застосування психологічної реабілітації в роботі з посттравматичними стресовими розладами (ПТСР) військовослужбовців зони бойових дій є надзвичайно актуальною в умовах збройного конфлікту, що триває в Україні. Бойові дії спричиняють глибокі психотравмувальні переживання, які часто не минають самостійно і призводять до хронічних форм ПТСР. У зв'язку з цим виникає необхідність не лише в діагностиці та лікуванні, але й у формуванні цілісної системи психологічної допомоги, яка враховує індивідуальні, культурні та соціальні особливості військових [1].

Водночас, у науковому середовищі спостерігається нестача єдиного підходу до визначення ефективних методів психологічної реабілітації. Проблемними залишаються питання узгодженості між теоретичними моделями ПТСР та практичним застосуванням психокорекційних і психотерапевтичних методів [2]. Не менш важливим є і недостатній рівень підготовки фахівців, здатних надавати допомогу з урахуванням специфіки бойової травми, а також

обмежені ресурси реабілітаційних центрів, особливо в регіонах, наближених до фронту [3].

Вивчення посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та розробка ефективних підходів до психологічної реабілітації військовослужбовців є предметом уваги багатьох науковців як в Україні, так і за її межами.

В Україні над цією проблематикою працюють провідні фахівці у галузі психології та психіатрії. Зокрема, Олександр Кульчицький, доктор медичних наук, активно досліджує питання нейропсихіатрії та психотравм, пов'язаних із бойовими діями. Світлана Чуніхіна, політичний психолог, вивчає наслідки психологічних травм війни та адаптаційні процеси ветеранів у суспільстві. Академік Юрій Кондратьєв спеціалізується на вивченні механізмів стресу і тривожних розладів, а також розробці психокорекційних методик. Ірина Зверева, фахівчиня у сфері кризової психології, займається впровадженням програм допомоги військовим та їхнім родинам. Професор Олег Чабан, психіатр, досліджує особливості психічного стану військовослужбовців, які пережили бойові дії, зосереджуючись на методах лікування ПТСР.

Серед зарубіжних науковців одним із найвідоміших дослідників є Matthew J. Friedman — засновник Національного центру з вивчення ПТСР у США (National Center for PTSD), який зробив значний внесок у розуміння природи цього розладу. Bessel van der Kolk, автор відомої книги «Тіло пам'ятає все» (The Body Keeps the Score), досліджує нейропсихологічні механізми травми [7]. Shira Maguen, клінічний психолог з U.S. Department of Veterans Affairs, спеціалізується на роботі з ветеранами бойових дій. Британський дослідник Simon Wessely працює у King's Centre for Military Health Research та займається вивченням бойового стресу та його впливу на психіку військовослужбовців. Rachel Yehuda, американська вчена, вивчає епігенетичні зміни, пов'язані з ПТСР, та займається розробкою інноваційних методів психотерапевтичної допомоги [9].

Таким чином, вітчизняна та міжнародна наукова спільнота активно працює над вивченням ПТСР та удосконаленням методів психологічної реабілітації, спрямованих на повернення військовослужбовців до повноцінного життя.

Ключові слова: посттравматичний стресовий розлад, ПТСР, військовослужбовці, психологічна реабілітація, психотерапія, когнітивно-поведінкова терапія.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) — це складна реакція психіки на екстремальний психотравматичний досвід, характерний, зокрема, для бойових дій. В умовах збройної агресії проти України дедалі більше військовослужбовців стикаються із симптомами ПТСР, що потребує ґрунтовного наукового аналізу та розробки ефективних методів реабілітації [1; 2].

Мета статті — проаналізувати наукову літературу з проблеми ПТСР у військових та дослідити особливості застосування психологічної реабілітації у роботі з цією категорією.

Об'єкт статті — посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців зони бойових дій.

Предмет статті — особливості психологічної реабілітації військовослужбовців з ПТСР.

Слід зазначити, що симптоматика та специфіка ПТСР у військовослужбовців ПТСР серед військових виявляється в різних формах: від інтенсивних флешбеків, нічних кошмарів до підвищеної тривожності, уникання нагадувань про травму, відчуженості, агресивності та соматичних симптомів [3]. Характерною є гіпервігілантність, що супроводжується порушенням сну, концентрації, схильністю до імпульсивних реакцій. Психологічна травма впливає не лише на психоемоційну сферу, а й на функціонування нейрональних мереж мозку, що пояснює когнітивні порушення [4].

Актуальні підходи до психологічної реабілітації військових з ПТСР В українському контексті реабілітація військовослужбовців включає індивідуальну та групову психотерапію, підтримку родин, соціальну адаптацію та ресоціалізацію. Найпоширенішим підходом є когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), ефективність якої підтверджена численними дослідженнями [5; 6]. У фокусі КПТ — ідентифікація та трансформація деструктивних переконань, формування нових поведінкових стратегій, подолання уникання.

Треба зазначити, що значну роль відіграють тілесно-орієнтовані підходи (сенсомоторна психотерапія, соматичний досвід), що враховують тілесну пам'ять травми [7]. Майндфулнес-практики допомагають військовим розвивати здатність перебувати в теперішньому моменті, знижують рівень стресу та тривожності.

Інтегративні моделі психосоціального супроводу включають міждисциплінарну команду: психологів, психіатрів, соціальних працівників, реабілітологів, що забезпечує системний підхід до допомоги.

Етапна модель психологічної допомоги Реабілітація військовослужбовців із ПТСР має проходити поетапно: діагностичний етап (глибока психодіагностика, опитувальники PTSD Checklist, BDI-II, HADS, клінічні інтерв'ю); стабілізаційний етап(КПТ, фармакотерапія при необхідності, релаксаційні техніки, навчання саморегуляції); травмофокусований етап (експозиційна терапія, EMDR, наративна терапія, техніки реконструкції травматичного досвіду); етап ресоціалізації (групові терапія, робота із сім'єю, профорієнтація, волонтерська діяльність, менторство) [8].

Проблематикою психологічної реабілітації військовослужбовців із посттравматичними стресовими розладами в Україні займаються як державні, так і недержавні організації, наукові установи, а також окремі фахівці у сфері психічного здоров'я. Серед провідних українських інституцій варто відзначити Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології, а також практичні структури, як-от Центр психічного здоров'я і реабілітації "Лісова поляна" МОЗ України. Активну діяльність у цьому напрямку здійснюють волонтерські організації та міжнародні гуманітарні місії (наприклад, Psychological Crisis Service, Veteran Hub, UNICEF Ukraine, Міжнародний медичний корпус).

На міжнародному рівні проблемою ПТСР у військових займаються такі відомі установи, як U.S. Department of Veterans Affairs (особливо National Center for PTSD), King's Centre for Military Health Research (Велика Британія), Canadian

Institute for Military and Veteran Health Research, а також університети з розвиненими програмами з військової психології — наприклад, Harvard University, Stanford University, University of Oxford. Ці організації не лише здійснюють наукові дослідження, а й впроваджують практичні програми реабілітації, що часто стають моделлю для адаптації в інших країнах, зокрема й в Україні.

Український та міжнародний досвід В Україні активно впроваджуються програми підтримки ветеранів (Центри психічного здоров'я, ГО «Побратими»). Досвід США, Канади, Ізраїлю демонструє ефективність мультидисциплінарних реабілітаційних програм, адаптованих до потреб військових [9].

Виходячи з наведеного, треба відмітити, що посттравматичний стресовий розлад у військовослужбовців потребує системного, науково обґрунтованого підходу до реабілітації. Найбільш ефективними є комплексні програми, що включають КПТ, тілесно-орієнтовану терапію, фармакологічну підтримку, соціальну інтеграцію. Особливої уваги заслуговує адаптація західних практик до українських реалій та врахування культурного контексту. Перспективним напрямом є розвиток програм тривалого супроводу ветеранів [10].

Література:

1. Апасв І. С., Мельник Л. В. Особливості психічної травматизації в умовах бойових дій. Психологічний журнал. 2021. Т. 3, № 12. С. 45–53.
2. Бевз Л. М. Сучасні тенденції посттравматичного стресового розладу у військовослужбовців. Медична психологія. 2022. Т. 2, № 5. С. 17–24.
3. Власенко О. Г. Досвід нейрореабілітації ветеранів війни в Україні. Наука і оборона. 2023. № 1. С. 78–85.
4. Іванова М. А. Психотерапевтична допомога особам з ПТСР: міжнародний та український досвід. Актуальні проблеми клінічної психології. 2021. Вип. 15. С. 103–110.
5. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 5th ed. Washington, DC: APA Publishing, 2013. XXXVIII, 991 p.
6. Bisson J. I., Cosgrove S., Lewis C., Roberts N. P. Post-traumatic stress disorder. BMJ. 2015. Vol. 351. Article ID: h6161.
7. Cloitre M., Courtois C. A., Charuvastra A., Carapezza R., Stolbach B. C., Green B. L. Treatment of complex PTSD: results of the ISTSS expert clinician survey on best practices. Journal of Traumatic Stress. 2011. Vol. 24, No. 6. P. 615–627.
8. Foa E. B., Keane T. M., Friedman M. J., Cohen J. A. Effective Treatments for PTSD: Practice Guidelines from the International Society for Traumatic Stress Studies. New York: Guilford Press, 2009. XVIII, 658 p.
9. Yehuda R., McFarlane A. C. Conflict between current knowledge about posttraumatic stress disorder and its original conceptual basis. American Journal of Psychiatry. 2020. Vol. 177, No. 5. P. 376–383.
10. Herman J. L. Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence. New York : Basic Books, 2015. 336 p.